

Sävar kyrkas historik

Materialet till denna broschyr blev framtaget i samband med Kulturhusens dag "Rum för religion" den 8 september 2002.

Reviderad 2006.

Sävar Kyrka

Redan i slutet av 1700-talet var Umeå landsförsamlings kyrka för liten för den stora socknen. Tanken på en ny kyrkobyggnad mottogs inte med någon större entusiasm av församlingens borna. Däremot kunde man vid biskopsvisitation 1806 enas om att lösa trångboddheten med en kapellbyggnad på lämpligt ställe i socknen.

Sävar by, med sågverk och järnbruk, ansågs vara ett lämpligt församlings-centrum.

Lantränmästaren Per Forsell som var delägare i Sävar bruk lovade att själv stödja byggnadsplanerna och uppmana sina meddelägare och allmogen att göra detsamma.

Tidpunkten för ett kyrkobygge kunde nog varit lämpligare vald. Ute i Europa pågick kriget mot Napoleon. Från hösten 1805 till hösten 1807 befann sig den svenska hären i fält i Tyskland. När Ryssland sedan utan krigsförklaring den 21 februari 1808 ryckte in i Finland var detta upptakten till det krig som kulminerade med slaget vid Sävar och Ratan den 19 och 20 augusti 1809. Trots detta upphörde inte planeringen för ett nytt kyrkobygge.

Den 9 november 1810 biföll Karl XIII en framställning att Sävarområdet skulle få skiljas från Umeå landsförsamling och bilda eget pastorat. Beslutet skulle dock inte träda i kraft förrän nästa byte på kyrkoherdetjänsten i Umeå. Detta inträffade först år 1833.

År 1812 låg ritningarna till kyrkan klara och man påbörjade grundläggningen. Fortsatt ofred och nödår medförde dock att byggandet avstannade i flera år men tog fart igen år 1818. Den första etappen avslutades 1822 och den första gudstjänsten hölls vid midsommar samma år. Då var fortfarande inte tornet på kyrkans norrsida byggt och målning såväl ut som invändigt återstod. Orgel och kyrkklocka saknades också.

Den unga församlingen var fattig och kyrkans fullbordande och utsmyckning var i stor utsträckning beroende av stöd från landsförsamlingen och donationer från handelshuset Forssell.

I mitten av 1830-talet beställdes den första kyrkklockan. Då torde också tornet ha färdigställts. En ny och större kyrkklocka uppsattes den 15 oktober 1864. En begagnad kyrkorgel inköptes 1844 från landsförsamlingen som då skaffat sig en ny orgel.

Kyrkan invigdes nyårsdagen 1836, i samband med att församlingens förste kyrkoherde installerades. Som gåva från moderförsamlingen fick man då mottaga en 1700-talsmålning av korsnedtagningen och en mässhake i röd sammet med broderier i guld tillverkad år 1676. 1855 skänkte brukspatron Olof Forssell en andra altartavla, utförd av konstnären Carl Gustaf Plageman, föreställande nattvardens instiftande.

Det säregna med kyrkan var predikstolens placering över altaret. En reformert tradition som torde inspirerat bruksägarfamiljen Forsell med sina många kontakter i England.

I början av 1930-talet planerades för en omfattande renovering av kyrkan. Men ödet ville annat. Natten till den 5 mars 1932 brann kyrkan. Allt blev lågornas rov med undantag för nattvardssilvret som förvarades i kantorsbostaden och två ljuslampetter i mässing som återfunnits på senare tid.

En vecka efter branden hölls en välbesökt kyrkostämma. Där beslöts att en ny kyrka skulle byggas. Den skulle ligga på samma tomt och få samma exteriör som den gamla kyrkan.

Ritningar och arbetsbeskrivning som utfördes av Umeåarkitekten Kjell Wretling låg klara i mars 1933. Den 19 juni tecknades avtal med sex lokala entreprenörer om återuppbyggnad av kyrkan och redan söndagen den 23 september 1934 kunde biskop Olof Bergkvist inviga Sävar nya kyrka.

Kostnaden för totalentreprenaden uppgick till 57.300 kronor.

Sävar nya kyrka är antagligen unik då den i allt väsentligt är ett verk av tre umebröder, förutom arkitekten Kjell Wretling även konstnären Stig Wretling som svarat för den inre färgsättningen och dekormålningarna samt skulptören David Wretling som utfört bl.a. altarskåpet.

Efter branden tillvaratogs malmen från de gamla klockorna och av denna göts den mindre av de nuvarande två kyrkklockorna. Den fick inskriptionen ”Sjungen till Guds ära, lovsägen hans namn”.

Dessutom står där ”Denna klocka är gjuten av malm som tillvaratogs efter kyrkbranden i Sävar den 5 mars 1932.”

Den stora klockan bär inskriptionen ”Ära vare Gud i höjden och frid på jorden, till människorna ett gott behag.”

”O, mänska, giv akt när mitt manande ljud högtidligt och mäktigt kring nejdena höres. Så skynda till templet och lova din Gud, i vilken den du lever och röres.”

Båda klockorna är gjutna av K. G. Bergholtz år 1934.

Altarskåpet i trä är som nämnts utfört av skulptören David Wretling. Fält ett föreställer- de vise männen, fält två - Jesu himmelfärd och fält tre – korsfästelsen. Altarskåpet bärs upp av predellan med de fyra evangelistsymbolerna.

Även dopfunten, en gåva av häradshövding Knut Kindberg och hans syster Lisa Kindberg, är skuren i trä av David Wretling. På foten avbildas tre personer som bär var sin symbol för tron, hoppet och kärleken. Dopskålen i silver bär texten ”Låten barnen komma till mig.”

David Wretling har också ritat predikstolen med ljudtak, som tillverkades i samband med kyrkans tillkomst, och ljuskronorna i mässing tillverkades av konstsmeden Seth Lindgren i Umeå.

Av de mindre ljuskronorna i sidoskeppen är den främsta till höger en gåva från Täfteå och Täfteböle, den näst främsta till höger gåva från Sävar, Pålböle och Johannesfors och den näst främsta till vänster är en gåva från Bullmark och Tålsmarks byar.

De två ljuslampetterna på västra väggen kommer från Sävar gamla kyrka.

Kyrkorgeln från 1975 har 24 stämmor, cymbelstjärna och tremulant. Den är byggd av Grönlunds orgelbyggeri i Gammelstad.

Nattvardskärlden som räddades vid kyrkobranden är fortfarande i bruk. De består av dels ett sockenbudstyg med kalk och patén i silver tillverkade av silversmeden Pehr Gadd i Umeå 1829. Dels också kommunionkalk, patén, oblatask och vinsil i silver, allt av silversmeden Lars Söderström i Umeå 1823. En vinkanna i silver från år 1774 undgick också lågorna.

För övrigt härstammar de kyrkliga inventarierna, bland annat textilier, från år 1934 eller senare. Många av kyrkans inventarier är gåvor från enskilda. En sådan är den brudkrona i silver överdraget med guld som skänktes av ingenjören och fru Gösta Wiberg vid deras vigsel i Sävar kyrka midsommardagen 1938.

Under senare år har kyrkorummet tillförts bl.a. votivskeppet Lizzy, tillverkat av Bengt Hörnros i Hjogmark och väggvävnaden "Låten barnen komma till mig, tillverkad av Ateljé Guld och Vitt i Sävar.

En invändig restaurering av kyrkan skedde år 1972. Ett antal bänkrader i kyrkans bakre del togs då bort, och i stället inreddes kapprum, brudkammare och toalett för rörelsehindrade.

1985 genomfördes en omfattande yttre restaurering av kyrkan varvid kyrkan ommålades och takteglet ersattes med koppar-täckning.

Norr om kyrkan ligger Lilla kapellet, tidigare likboden. Det byggdes genom frivilliga insatser i början av 1900-talet. I anslutning till kapellet skedde också de första gravsättningarna, den äldsta kända från år 1810.

Befattningen som kyrkoherde i Sävar tycks ha varit attraktiv. I vart fall har prästerna stannat länge i sin tjänst. Den verkliga veteranen bland kyrkoherdarna är Jacob Löfvenmark som blev församlingen trogen i nära 40 år. För övrigt har kyrkoherdelängden det här utseendet:

Fredrik Häggqvist	1836-1856
Knut Ludvig Strinnholm	1858-1881
Jacob Löfvenmark	1881-1920
Karl Myrin	1921-1932
Gustaf A. Grubbström	1933-1947
Dag A.G. Nyberg	1947-1973
Aarno Lindroos	1973-1992
Sören Olsson	1993-2005
Curt Lindkvist	2005-2006
Thomas Degerman	2006-

Källor:

Blad ur Sävar sockens historia

Kyrkporten nr 3 årgång 12

Inventariebok för Sävar kyrka

Västerbottens och Norrbottens Fotfolk